

Ο Αεροπόρος Σωτήρης Σκάντζικας

Στον χώρο και τον κόσμο της αποφασιστικής δράσης, κοινή είναι η πεποίθηση πως, ο ηρωισμός δεν είναι προϊόν επιδίωξης, και η αυτοθυσία δεν μπορεί να είναι επιλογή. Ειδικές καταστάσεις “καθήκοντος” και απροσδιόριστες ψυχικές διεργασίες, ίσως σε κάνουν να ξεπεράσεις τα όριά σου. Οι επόμενοι βεβαίως θα σε τιμήσουν.

Με αυτό το πνεύμα, αλλά και την παραδοχή, ότι η μοίρα του αγωνιζόμενου είναι το υπολειπόμενο της θελήσεώς του, τιμούμε τη μνήμη του αεροπόρου που εκτελέστηκε, σαν σήμερα, στα είκοσι τρία του. Είχε επιτελέσει το καθήκον του προς την πατρίδα και είχε υπακούσει στο ένστικτο της επιβίωσης.

Ναι, το στρατόπεδο συγκεντρώσεως, Stalag Luft III, βρίσκονταν στην κάτω Σιλεσία, απείχε διακόσια χιλιόμετρα από το Βερολίνο. Εκεί, μεσούντος του Β'ΠΠ, “φιλοξενούνταν” περίπου οκτακόσιοι αιχμάλωτοι, κυρίως παλαίμαχοι αεροπόροι. Τύχη αγαθή, ο Γερμανός υποδιοικητής ήταν πρώην καθηγητής πανεπιστημίου, πολυμαθής και εξαιρετικά επιεικής στη διοίκηση του στρατοπέδου. Τον εκτιμούσαν όλοι οι αιχμάλωτοι για τη χαλαρότητα και τα στραβά μάτια που έκανε. Εκεί θα οδηγηθεί και ο Ανθυποσμηναγός Σωτήρης Σκάντζικας, με αριθμό κρατουμένου, «No 1822».

Ένας αιχμάλωτος, πιλότος της RAF, θα συλλάβει το Σχέδιο της Μεγάλης Απόδρασης και θα πει, «Όλοι εμείς που βρισκόμαστε σε αυτή εδώ την αίθουσα, ζούμε με δανεικό χρόνο. Κανονικά θα έπρεπε να είμαστε νεκροί. Ο μόνος λόγος που ο Θεός μάς επέτρεψε να ζούμε ακόμη είναι για να μπορέσουμε να κάνουμε κόλαση τη ζωή αυτών των Ούννων. Στη Βόρεια Πτέρυγα θα επικεντρώσουμε τις προσπάθειές μας για διαφυγή. Θα σκάψουμε τρεις ποτισμένες στο αίμα σήραγγες». Ναι, μία από αυτές έμελε να φέρει το ποθούμενο αποτέλεσμα. Πώς όμως βρέθηκε εκεί ο Έλληνας αεροπόρος;

Η Θέτις ήταν μία από τις Νηρηίδες, ήταν η αρχηγός τους. Ο Δίας την πάντρεψε με τον θνητό Πηλέα, με όλους τους θεούς παρόντες, πλην της Έριδος. Θα γεννηθεί ο Αχιλλέας, τον οποίον θα προσπαθήσει, ανεπιτυχώς, να καταστήσει αθάνατο. Η Θέτιδα στην Ιλιάδα ενσαρκώνει τις ιδιότητες της μητέρας τροφού, της κουροτρόφου, και προστάτιδος. Αλλά η μητρική αυτή προστατευτική δύναμη δεν

θα μπορέσει να κάνει τον γιό της να αποκρούει επιτυχώς τον θάνατο. Παρ' όλ' αυτά τον ρίχνει στη μάχη, για να ζήσει με τους κανόνες των ηρωικών πράξεων και του καθήκοντος προς την πατρίδα.

Ναι, το καθήκον προς την πατρίδα, ίσως, κάποτε, μετουσιωθεί σε ηρωική πράξη. Και η μητέρα Θέτις θα είναι υπερήφανη.

Σίντυ Μπαράνι, 23 Ιουλίου 1943. Η πιο μεγάλη μέρα της Αεροπορίας στον πόλεμο της Μέσης Ανατολής. Δόθηκε, για πρώτη φορά, διαταγή στα ελληνικά φτερά να πετάξουν πάνω από την κατακτημένη πατρίδα και ελεύθερα να σφυροκοπήσουν, να κάψουν και να εξαφανίσουν τον κατακτητή, όπου τον συναντήσουν.

Αποστολή: Προσβολή γερμανικών στόχων στην κατεχόμενη Κρήτη.

Κωδικός Αποστολής: . . . “Θέτις” !

Οι νύχτες είναι εφιαλτικές, κατασκότεινες και παγωμένες. Το σκοτάδι είναι απόλυτο, ζωντανό, σε τυλίγει, σε σκεπάζει, εισχωρεί από το μάτι ως μέσα στο μυαλό. Όλα μαύρα, αόρατα, υγρά, και ο άνθρωπος χάνει την υπόστασή του, δεν αναγνωρίζει ούτε την ανάσα του, διηγείται ο αεροπόρος Κ. Χατζηλάκος. Και αίφνης, το αεροδρόμιο της Ερήμου θα πάρει πολεμόχαρη όψη. “Αύριο χτυπάμε”. Σε ένταση τα νεύρα, σε συναγερμό οι ψυχές. Οι χειριστές των αεροσκαφών δείχνουν ότι ετοιμάζονται για γλέντι και όχι για πόλεμο. Αστειεύονται, θορυβούν, αλληλοπειράζονται. Μεθούν στην ιδέα της πολεμικής αποστολής. Όχι πια πτήσεις σε εικονικές αερομαχίες και βομβαρδισμούς μονάδων, ούτε κουραστικές συνοδείες πολεμικών πλοίων και περιπολίες πάνω από τη Μεσόγειο.

Στο Σίντυ Μπαράνι θα συγκεντρωθούν, μέσα σε λίγες ώρες οι πιλότοι, “οι αετοί της ερήμου”, και από τα άλλα πολεμικά αεροδρόμια. Φτάνουν με αυτοκίνητα και αεροπλάνα από το Τομπρούκ, τη Μάρσα Ματρούχ και το Γκαμπούτ. Όλοι οι σχηματισμοί χωριστήκανε σε δύο πτέρυγες, που αποτελούνται από δύο Ελληνικές Μοίρες, την 335 και 336 Μοίρα Διώξεως Βομβαρδισμού με αεροσκάφη Hurricane, από τρεις Αγγλικές και μία Αυστραλέζικη με βομβαρδιστικά Μπόλτιμορ.

“Αύριο πρωί ξεκινάμε για την πρώτη μας αποστολή στην Πατρίδα, η επιλογή των χειριστών θα γίνει με κλήρωση”, εντέλλεται ο Διοικητής. Ξεφωνητά και πυροβολισμοί. Όσοι δεν είχαν ευνοηθεί από την κλήρωση, αποτραβήχτηκαν αμίλητοι αλλά και με λυγμούς. “Να έχετε το νου σας. Να τηρείτε τους κανονισμούς ασφαλείας. Μην αφήνετε να σας παρασύρει ο ενθουσιασμός και αρχίσετε τις τρέλες και σκοτωθείτε άδικα. Τίποτα άλλο. Πηγαίνετε να κοιμηθείτε γιατί θα ξυπνήσετε πρωί.” Ήταν τα τελευταία λόγια του. Λίγοι κοιμήθηκαν εκείνη την αξέχαστη νύχτα της μεγάλης αναμονής. Όλοι στοχάζονταν το τι θα αντίκριζαν την άλλη μέρα, εκεί, κατά τον βορρά, πάνω από την Ελλάδα.

Και ο Άγγλος αρχηγός της αποστολής, κοφτά και με υπερβάλλουσα αυτοπεποίθηση, «Ύψος πτήσεως, on the deck. Απόλυτη σιγή ασυρμάτου. Συνοχή των σχηματισμών. Η επιδρομή έχει τον χαρακτήρα της εκδικήσεως!» Ναι, είχε προηγηθεί και η σφαγή στην Κάνδανο.

Αξημέρωτα, από τη βάση της Μάρσα Ματρούχ θα απογειωθούν δέκα επτά αεροσκάφη Hurricane με ελληνικά χρώματα και έλληνες χειριστές.

335 Μοίρα, οκτώ αεροσκάφη, με χειριστές τους: Πάγκαλο, Βολονάκη, Μιχαηλίδη, Χατζηγιάννου, Κουντούρη, Φράγκο, Δούκα και Μαυρίκιο Λαίτμερ.

336 Μοίρα, εννέα αεροσκάφη, με χειριστές τους: Διαμαντόπουλο, Κατσαρό, Βουτσινά, Αθανασάκη, Σκάντζικα, Παπαϊωάννου, Κόκκα, Φραγκιά και Νικολόπουλο.

Η Αιγυπτιακή έρημος βοά και σείεται. Ο Σείριος, πιστός στο ραντεβού του, συμβάλλει στην άστρο-ναυτιλία, πολύ πριν ξημερώσει. Κατά την απογείωση αποκολλήθηκε μία εξωτερική δεξαμενή από το αεροσκάφος του Αθανασάκη. Ειδοποιήθηκε από τον πύργο ελέγχου. Θα παραμείνει στο σχηματισμό. Είναι από τις περιπτώσεις που απογειώνεσαι και χωρίς κινητήρα!

“Τον πλησιάζω και του κάνω νόημα πως του έχει φύγει η δεξαμενή, μου γνώφει πως κατάλαβε, αλλά δεν πρόκειται να φύγει από τον σχηματισμό”, διηγείται ο Κόκκας που πετούσε δίπλα του, και συνεχίζει, “Πετούσαμε σε κλειστό σχηματισμό, τόσο χαμηλά, ώστε σταγονίδια της θάλασσας μας ραντίζανε το πρόσωπο, καθώς είχαμε ανοιχτή την καλύπτρα για περίπτωση αναγκαστικής προσθαλάσωσης”.

Ύστερα από τρίωρη περίπου πτήση, τα ελληνικά Hurricane θα πλήξουν το σταθμό Radar στην Ιεράπετρα. Στην περιοχή του Αγίου Νικολάου, ο Αθανασάκης ανέφερε ότι είχε πρόβλημα επάρκειας καυσίμων. “Χτυπάμε καταυλισμούς, αυτοκίνητα, πυροβολεία, και κάθε στρατιωτικό στόχο που βρίσκεται μπροστά μας. Παντού όμως μας δίνουν και απάντηση τα εχθρικά αντιαεροπορικά. Περνάμε μέσα από μια ανοιχτή χαράδρα και βρισκόμαστε στην πεδιάδα του Αη-Νικόλα. Εκεί ακούω τον Αθανασάκη να φωνάζει ότι επιχειρεί αναγκαστική προσγείωση”, συνεχίζει ο Κόκκας. Ο Αθανασάκης θα πέσει νεκρός σε ανταλλαγή πυροβολισμών με Γερμανική περίπολο που τον καταδίωξε.

Και οι Κρητικοί, από απόκρυφα λημέρια, βγάζουν τις μαύρες κέφαλο-μαντήλες τους και χαιρετούν από τη σκλαβωμένη γη τους λεύτερους έλληνες αεροπόρους και τους άλλους συμμάχους.

“Ακριβώς δεξιά μου πετάει ο συμμαθητής μου ο Σκάντζικας. Μου κάνει νόημα με τον αντίχειρα ότι χτυπήθηκε. Το αεροπλάνο του είναι λουσμένο με λάδια που φανερώνει τι πρόκειται να συμβεί στον συνάδελφό μου. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα”, διηγείται με σπαραγμό ο Κόκκας. Ο Έλληνας χειριστής χρησιμοποίησε το αλεξίπτωτο, με αβέβαιη κατάληξη.

Η επιστροφή των συμμαχικών σχηματισμών αποδείχτηκε ιδιαίτερα δύσκολη. Αντιαεροπορικά πυρά, μηχανικές βλάβες, ελλείψεις καυσίμων, δεν επέτρεψαν σε πολλούς την επιστροφή. Όταν τα συμμαχικά αεροσκάφη θα επανασχηματιστούν με πορεία για τις αιγυπτιακές βάσεις εξορμήσεως, από το σχετικό εν πτήση προσκλητήριο θα λείπουν συνολικά δέκα επτά, από τα πενήντα επτά που είχαν απογειωθεί. Μεταξύ των απωλειών, πλην των Αθανασάκη και Σκάντζικα, έλειπαν και οι χειριστές Δούκας και Μαυρίκιος Λάιτμερ, είχαν βρει τραγικό θάνατο στο έδαφος της μαρτυρικής Κρήτης.

“Ο Λάιτμερ ακούγεται να αναφέρει, ‘πήρα φωτιά, πήρα φωτιά, κάνω αναγκαστική’. Σε λίγο είδα μια στήλη καπνού να υψώνεται στον ουρανό”, διηγείται ο Φράγκος που πετούσε ακριβώς πίσω του. Ήταν είκοσι δύο ετών. Ναι, κάπου εκεί, στο Καλό Χωριό της Ιεράπετρας, είναι υψωμένη η προτομή του για να θυμίζει και να τιμάται.

Τα συμμαχικά ραδιόφωνα χάλασαν τον κόσμο με επαίνους για την πρωτοφανή, την ριψοκίνδυνη τόλμη των Ελλήνων πιλότων.

Συνολικά, από τον Ιούνιο του 1941 έως το Νοέμβριο του 1944 έπεσαν στο πεδίο τη μάχης 43 Έλληνες αεροπόροι μαζί με άλλους 26 που χάθηκαν την ίδια περίοδο σε εκπαιδευτικές πτήσεις και ασκήσεις. Είναι οι ήρωες που δεν μπόρεσε να προστατεύσει ούτε η Θέτις. Η Ελλάς ευγνωμονούσα!

Ο Σωτήρης Σκάτζικας είχε εγκαταλείψει επιτυχώς το πληγωμένο αεροσκάφος του. Όμως, βάσκανος μοίρα, θα συλληφθεί σχεδόν αμέσως και θα οδηγηθεί στο Γερμανικό στρατόπεδο αιχμαλώτων αεροπόρων Stalag Luft III, στη σημερινή Πολωνία, όπου, μεταξύ των άλλων, επρόκειτο να γίνει τρόφιμος του Στρατοπέδου και ο Διοικητής της 336 Μοίρας, Σπύρος Διαμαντόπουλος. Ο Σκάτζικας, με το ψευδώνυμο “Νικ”, θα πρωταγωνιστήσει στη διάνοιξη των τριών σηράγγων διαφυγής.

Το ημερολόγιο έδειχνε, 25 Μαρτίου 1944. Θα αποδράσουν τελικά εβδομήντα έξι αιχμάλωτοι.. Μεταξύ αυτών και ο δικός μας αεροπόρος. Θα συλληφθούν στα αμέσως επόμενα εικοσιτετράωρα οι εβδομήντα τρεις και θα οδηγηθούν χωρίς χρονοτριβή και χωρίς δίκη στο εκτελεστικό απόσπασμα. Ανάμεσά τους και ο αείμνηστος Σωτήρης. Το όλον εγχείρημα, είκοσι χρόνια αργότερα θα μεταφερθεί στις κινηματογραφικές αίθουσες, “The Great Escape”.

Σε κάποια από τις δίκες της Νυρεμβέργης διευκρινίστηκε, ότι ο Έλληνας Ανθυποσμηναγός ιπτάμενος Σωτήρης Σκάντζικας, εκτελέστηκε στις 29 Μαρτίου του 1944 από στρατιώτη της Γκεστάπο, “κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες”. Ίσως να ισχύει και η 30^η Μαρτίου. Η λήκυθός του τοποθετήθηκε αργότερα στο μνημείο, που στήθηκε από τους συγκρατούμενούς του, στο στρατιωτικό κοιμητήριο του Πόζναν της Πολωνίας. Το όνομά του αναγράφεται σε σχετική στήλη στο Βρετανικό Μουσείο.

Υπέρτατη τιμή !

29 Μαρτίου 2022. Γρηγόριος Δημ. Νούσιας – Αεροπόρος.